

Marcin Leźnicki

Dylematy etyczne w praktyce lekarskiej – czy lekarz może tworzyć i niszczyć ludzkie embriony

Sprawozdanie

24 marca bieżącego roku w Sali Koncertowej Pałacu Kultury i Nauki odbyło się III Sympozjum, pt. „Dylematy etyczne w praktyce lekarskiej – czy lekarz może tworzyć i niszczyć ludzkie embriony”, w ramach IX Krajowej Konferencji Szkoleniowej Towarzystwa Internistów Polskich *INTERNA*. Organizatorem konferencji była *Medycyna Praktyczna, Towarzystwo Internistów Polskich, Naczelna Izba Lekarska*, do współpracy zaś zaproszono cieszącą się światową renomą *American College of Physicians (ACP)*.

Sympozjum, o charakterze interdyscyplinarnym, poświęcone było problematyce embriologicznej, rozpatrywanej zarówno w perspektywie wąskozakresowych analiz nad względnie izolowanym w dyskursie biomedycznym i bioetycznym *embrionem* (i jego przykładowo statusem), jak również w szerszym ujęciu, nad zagadnieniami kluczowymi dla bioetyki, tj. problemem *in vitro* a pośrednio kwestią *klonowania embrionów* (do celów zarówno biomedycznych, jak i bioterapeutycznych, czy też reprodukcyjnych, choć wątek ten był wtórny i podniesiony pobieżnie przez dyskutantów). Do udziału w konferencji zaproszono, m.in. prof. Andrzeja Szczeklika (UJ, Kraków), dr. Andrzeja Muszałę (UPJPII, Kraków), dr. Tada Pacholczyka (NCBC, Filadelfia, USA), prof. Christophera Hooka (Mayo Clinic, Rochester, USA – przedstawiciel ACP), prof. Pawła Łukowa (UW, Warszawa), prof. Mariana Machinka (UW-M, Olsztyn), prof. Włodzimierza Wróbla (UJ, Kraków), dr. Jarosława Gowina (WSE im. Józefa Tischnera, Kraków), jak również byłego parlamentarzystę, ministra ds. europejskich i nauczyciela akademickiego, prof. Rocco Buttiglione (m.in. Uniwersytet Św. Piusa V w Rzymie i p.o. rektora Międzynarodowej Aka-

demii w Liechtensteinie). W drugiej (panelowej) części sympozjum udział wzięli prof. Tadeusz Biesaga (UPJPII Kraków), dr Konstanty Radziwiłł (Prezydent Elekt Stałego Komitetu Lekarzy Europejskich [CPME]) oraz dr Jerzy Umiastowski (Przedstawiciel Polski w Komitecie Sterującym ds. Bioetyki [CDBI] Rady Europy).

Co do prelekcji, w kilku zdaniach. W zdecydowanej większości, były one tematycznie i merytorycznie rozbudowane, problem zaś komórek macierzystych, zarodków, czy wreszcie technologii biomedycznych wykorzystujących w badaniach te pierwsze, w różnej optyce dostrzegając, choć nie zawsze. Zaczynając od wystąpienia inauguracyjnego, tj. *Prometejskie marzenia medycyny*, w której to prelekcji prof. Andrzej Szczeklik mówił m.in. o problemie tzw. embrionów nadliczbowych, sposobach pozyskiwania oraz przechowywania zarodków ludzkich, medycynie regeneracyjnej, zapłodnieniu *in vitro*, reprogramowaniu dojrzałych komórek somatycznych, pracy nad komórkami macierzystymi, cyklu embriogenezy, czy wreszcie w ramach „wtrętu” prelegenta, o „zuchwałości medycyny”, która wyszła od historii Golema, żywiąc „prometejskie marzenie”, że stworzy klon (człowieka), poprzez kolejne wystąpienia słuchacze mogli zdobyć wiedzę, m.in. nt. *Statusu ludzkiego embrionu w różnych religiach i historii*, o czym mówił, w kontekście filozoficznym, antropologicznym i teologicznym dr Andrzej Muszala (wzbogacając swoje wystąpienie o liczne przykłady i ilustracje); komórek macierzystych (i ich izolacji), *krioprezewacji embrionów*, dalej alternatywnych wobec *badani embriodestrukcyjnych* rozwiązaniach biomedycznych, chorobach leczonych za pomocą *metod regeneracyjnych*, poza-embryonalnym pochodzeniu komórek pniowych (tu np. komórki z łożyska, szpiku kostnego, jamy nosowej, z mózgu ze zwłok, bądź krwi pępowinowej), stosunku Kościoła Katolickiego do badań na komórkach macierzystych, czy też statusie ludzkiego embrionu, o czym w swoim wystąpieniu mówił dr Tad Pacholczyk. W kolejnym wystąpieniu, prof. Christopher Hook „zmierzył się” m.in. z problemem klonowania ludzkich embrionów, prezentując pogląd m.in. ruchów feministycznych na powyższy problem. W dyskusji pojawiła się również, żywo obecnie dyskutowana kwestia *adopcji nadliczbowych embrionów, klonowania ludzkich zarodków*, jak i pytanie o możliwość wykorzystywania embrionów nadliczbowych do badań naukowych i sposobów finansowania tychże badań. Odpryskiem powyższej dyskusji było pytanie prelegenta o status współczesnej nauki. Prof. Christopher Hook zaprezentował równocześnie punkt widzenia rządu USA na kwestię *in vitro* i pośrednio także *klonowania człowieka*. Do ważkich, w perspektywie sporów bioetycznych nt. *statusu embrionu i technologii in vitro* rozstrzygnięć należały

niewątpliwie głosy prof. Pawła Łukowa i prof. Mariana Machineka. Pierwszy z prelegentów zauważył, że niepłodność stanowi współcześnie zaawansowany, pilny i dyskusyjny problem, z którym musimy sobie jakoś poradzić. Prelegent postawił problem statusu zarodka ludzkiego w zestawieniu z dorosłym człowiekiem (w kontekście prawnym i etycznym), jak też podjął zagadnienie powoływania do życia nowego istnienia ludzkiego, na sposób tradycyjny i nietradycyjny (poprzez *in vitro*). Zauważył nagłą potrzebę, bliższego przyjrzenia się obecnym modelom *rodziny*, czy tworzonym *więziom rodzicielskim*, które są odmienne od tych, które istniały kiedyś. Prelegent zauważył, że w sensie „emocjonalno-społeczno-kulturowym” ideał życia rodzinnego uległ zmianie, czego wyrazem są *konkubiny*, *osoby samotne*, *adoptujące dzieci*, które są w stanie stworzyć związki trwałe, bezinteresowne, dające oparcie i stabilność jego członkom oraz m.in. poczucie intymności (*sobości*). Elementy te nie stanowią zatem cech dystynktywnych formalnych związków małżeńskich. Prof. Paweł Łuków zauważył również, m.in. że pomiędzy formą płodzenia dzieci (*naturalną–sztuczną*) a wytworzeniem się, tzw. *wspólnych aktywności* (mikroświat sygnałów i interakcji na linii rodzice–dzieci) nie ma bezpośredniej zależności. Argument ten bardzo często jest podnoszony przez zwolenników tzw. naturalnej prokreacji, którzy zauważają, że naturalne poczęcie z rodziców (podczas aktu płciowego) warunkuje zaistnienie *autentycznej wspólnoty aktywności*. Prelegent dodał, że tezy takiej nie da się zweryfikować i konstatował, że wraz ze zmianą form życia rodzinnego zmieniają się formy ludzkiej prokreacji, lecz to, co jest istotne, to formy wychowania dzieci w rodzinie, warunkujące zaistnienie *autentycznej wspólnoty aktywności*. Prof. Marian Machinek, do zapoczątkowanej przez prof. Pawła Łukowa dyskusji wprowadził dodatkowe pojęcia, m.in. *intuicji moralnej*, *działania moralnego* odróżnialnego od *wydarzenia moralnego*, jak też prześledził drobniawo zagadnienie *statusu embrionu ludzkiego*, pod kątem jego uposażenia genetycznego – *twór typowo ludzki* (genom człowieka), właściwości *indywidualnych* (niepowtarzalność z uwagi na genotyp), jak też rozpatrując go jako *organizm* (system biologiczny), czy wreszcie jako twór rozwijający się samodzielnie, w sposób ciągły. Podejmując się omówienia kwestii bioingerencji w embrion oraz związanej z nią blisko stosowalności oraz dopuszczalności *in vitro* w nawiązaniu do naturalnego procesu prokreacji, prof. Marian Machinek podkreślił konieczność rozstrzygnięcia dylematu od *strony wewnętrznej* (w kontekście celów, które nam przyświecają, intencji czy zamiarów) oraz *strony zewnętrznej* (w kontekście środków, po które sięgamy, praw ludzi trzecich czy choćby praw i obowiązków ludzi trzecich). W dalszej części prelekcji prof. Marian Machinek dokonał

głębokiej *redefinicji* kategorii *godności ludzkiej* (pod kątem treści i zakresu oddziaływania), co zaowocowało wprowadzeniem kategorii godności uznawanej, przyznawanej i gradualistyczną koncepcją godności (stopniowalnej). Podobnie jak we wcześniejszych wystąpieniach, prof. Marian Machinek omówił problem embrionów nadliczbowych i zauważył pilną potrzebę namysłu prawnego nad m.in. kwestią produkcji embrionów do celów pozareprodukcyjnych. Akcent w wystąpieniu prof. Mariana Machinka postawiony został również, na problemie, tzw. *etyk terapeutycznych*. Wystąpienie przedostatnie wygłoszone zostało przez prof. Włodzimierza Wróbla, który drobiazgowo omówił kwestię *zapłodnienia in vitro* i *pozyskiwania komórek macierzystych z ludzkich embrionów w polskim prawie*. Do podstawowych zagadnień poruszonych w prelekcji prof. Włodzimierza Wróbla należały m.in.: pytanie o *przekraczanie pozaustrojowego łączenia gamet, procedura wspomaganey reprodukcji, zarodki nadliczbowe (zapasowe), in vitro – dla kogo, prawo do poznania własnej tożsamości, obrót komórkami macierzystymi, finansowanie badań nad in vitro, selekcja genetyczne* itd. Ponadto prof. Włodzimierz Wróbel poruszył problem *legalności i odpowiedzialności* (w ramach *oceny prawnej*) i omówił dokumenty prawne, które regulują procedurę *in vitro* na obszarze Polski. Prelegent ostatni podjął problematyczną kwestię *preselekcji płciowej* (tj. *doboru płci dziecka, która wyklucza tajemnicę poczęcia*).

W części panelowej (drugiej) przedyskutowano tezy wygłoszone w poszczególnych wystąpieniach oraz podsumowano symposium.